

Karels Čapeks (1890–1938)

ir viens no mums zināmākajiem
čehu rakstniekiem. Viņš ir sarakstījis
romānus, stāstus, lugas un esejas,
kā arī satīriskas miniatūras,
tostarp darbu “**Dārzkopja gads**”,
kurā atspoguļots tieši viens gads
aizrautīga dārzkopja dzīvē.

Šī grāmata pirmoreiz tika izdota
Čehijā 1929. gadā un kopš tā laika
ir kļuvusi par klasiku. Tajā asprātīgi
ir aprakstīts gan dārzā notiekošais,
gan paši dārza atkarīgie.

Autora tekstu lieliski papildina viņa
brāļa **Jozefa Čapeka** – mākslinieka
un rakstnieka – zīmējumi.

KAREL ČAPEK

Zahradníkův rok

KARELS ČAPEKS

Dārzkopja gads

No čehu valodas tulkojusi
Anna Bauga

821.162.3-7

Ča 480

Karel Čapek
ZAHRADNÍKŮV ROK

Jozefa Čapeka zīmējumi

Izdevums sagatavots pēc 1964. gadā
"Latvijas Valsts izdevniecībā" publicētā darba,
saglabājot šī izdevuma īpatnības.

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs.

Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta
izmantošana ir autortiesību pārkāpums.

Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība
Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību
likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga
par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu,
kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Anna Bauga, 1964

© Mākslinieciskais noformējums, izdevums latviešu valodā

Apgāds Zvaigzne ABC, 2020

ISBN 978-9934-0-9050-9

KĀ IERĪKOT DĀRZU

Ir vairāki paņēmieni, kā ierīkot dārzu: vislabākais – uzdot to izdarīt dārzniekam. Viņš saspraudīs zemē visādas maikstes, sprunguļus un slotiņas, apgalvodams, ka tās esot kļavas, vilkābeles un ceriņi, – vārdu sakot, koki, krūmi un citas augu sugas; pēc tam sāks rakņāties pa zemi, apgriezīs to otrādi un tad atkal visu noblietēs, izveidos no izdedžiem celiņus, šur tur iebāzīs zemē dažādus apvītušus lakstus, nosaucot tos par

ziemcietēm, iesēs nākamā maura vietā sēklas, paziņodams, ka tur augšot angļu airene, smilga, lapsaste, sekstaine un timotiņš, un tad aizies, pamezdamš dārzu rūsganu un kailu kā pirmajā pasaules radīšanas dienā, tikai piekodinās, lai jūs diendienā laistītu visu šo mālu skrīni un, līdzko uzdīgs zālīte, liktu atvest smiltis celiņiem. Nu labi.

Cilvēki parasti domā, ka dārzu laistīt ir ļoti vienkārši, it sevišķi, ja ir šļūtene. Taču drīz vien atklājas, ka šļūtene ir neiedomājami viltīga un bīstama būtne, kamēr nav piejaucēta: tā mēdz mezgloties, lēkāt, visādi izlocīties, šļākt ārā milzu daudzumu ūdens un ar baudu vērtīties pašas radītajās plančkās, uzbrukt cilvēkam, kas grasās laistīt, un aptīties viņam ap kāju. Nu jākāpj šļūtenei virsū, bet tā uzslienas stāvus, apsizdamās cilvēkam ap viduci un kaklu, un, kamēr viņš cīnās ar to kā ar milzu čūsku, šis briesmonis izslej augšup savu vara rīkli un izverd spēcīgas ūdens strūklas uz nule pieliktajiem spodrajiem logu aizkariem. Nu vajag sagrābt to enerģiski aiz galvas un vilkt, cik spēka; nezvērs nešpetnās dūsmās sāk mest ūdeni ārā nevis no rīkles, bet kaut kur krāna

tuvumā un pat no sava ķermeņa. Sākumā vajadzīgi trīs vīri, lai tiktu ar šļūteni galā, un arī viņi pametīs kaujas lauku, notriepušies ar dubļiem līdz ausīm un izmirkuši līdz ādai; dārziņš savukārt vietām pārvērties par staig-nāju, vietām saplaisājis aiz slāpēm.

Ja jūs laistīšanu atkārtosiet ik dienas, tad pēc divām nedēļām zāles vietā parādīsies nezāles. Kā no vislabākajām zālaugu sēklām var rasties visraženākās un visadatainākās nezāles, tas ir viens no dabas noslēpumiem; varbūt vajadzētu iesēt nezāles, lai dabūtu labu zālienu. Pēc trim nedēļām zāliens biezi pieaudzis ar dzelkšņiem un citiem nešķīste-ņiem, kas vai nu lodā pa zemi, vai iesniedzas ar saknēm olekts dziļumā; ja tādu grib izraut, tas notrūkst pie pašas saknes vai tam jāizvelk līdzī vesels vezums mālu. Tā tas mēdz būt: jo draņķīgāks kaut kas ir, jo stiprāk tas turas zemē.

Tikmēr kādā noslēpumainā matērijas procesā celiņu izdedži pārvērtušies par pašu staipīgāko un lipīgāko mālu, kāds jebkur redzēts.

Šā vai tā, bet nezāles no maura ir jāizravē; tu, cilvēks, ravē, ravē, bet aiz tevis nākamā

maura vietā paliek kails, rūsgans māls, kāds tas bija pirmajā radišanas dienā. Tikai divās trijās vietīnās ir kaut kas līdzīgs zaļģanam pelējumam, kaut kas vārs, izpluinīts, pūkām līdzīgs – nav šaubu, ka tā ir zālīte. Tu staigā ap to uz pirkstģaliem, dzenādamš projām zvirbuļus, bet, kamēr tu blenz uz zemi, tikmēr jau ērkšģogulāģiem un jāģogulāģiem negaidot pavērušās pirmās lapiņas: pavasaris allaģ piezogas nemanģts.

Tava attieksme pret apkārtni pārcmainās. Ja list, tu runā, ka lietuš laista dārczu; ja spģd saule, tā nespģd tāpat vien, bet apspģd dārczu; pienāk nakts – tu priecāģies, ka dārczs atpūšas.

Kādu dienu tu atdarģsi acis un ieraudzģsi, ka dārczs ir zaļģ, ģarajā zālē dzirkst rasa, roģu krūma biezoknģ rģģojas piebrieduģi, tumģšsarkani pumpuri; koki saauguģi kupli un ēnaini, ar krāģģu lapotni, kas izdveģ sutģģu smarģu valģajā krēslā. Un tu vairs neatcerģies to pirmo dienu vārgo, kailo, rūsgano dārcziģu, pirmās zālģtes biklās pūkas, pirmo asniģu trūcģģos dzietuš – visu to mālaino, kuslo un aizkustinoģo nule ierģkotā dārcza skaistumu.

Nu labi, bet tagad vajag laistģt, ravģt un lasģt akmeģus ārcā no zemes.

KĀ RODAS DĀRZKOPIS

Pretēji visām gaidām dārzkopis nerodas no sēklas, spraudēņa, sīpola, guma vai potzara, bet izveidojas pieredzes, vides un dabas apstākļu ietekmē. Mazatnē es pret tēva dārzu izturējos noliedzoši, pat kaitnieciski, jo man bija aizliegts bradāt pa dobēm un plūkt neienākušos augļus. Tāpat arī Ādamam paradīzes dārzā bija aizliegts bradāt pa dārzeņu dobēm un raut augļus no Atzīšanas koka, bet Ādams, gluži kā mēs, bērni, norāva neienākušos augļus, par ko viņu arī izdzina no paradīzes. Kopš tā laika Atzīšanas koka augļi ir un vienmēr paliks neienākušies.

Kamēr cilvēks vēl ir jaunības plaukumā, viņš domā, ka puķe – tas ir kaut kas tāds, ko nēsā pogcaurumā vai pasniedz meitenēm; viņam trūkst jebkura priekšstata par to, ka puķe ir kaut kas ziemojošs, kaut kas aprušināms, mēslojams, laistāms, pārstādāms, apgriezams, apcērpams, piesienams,

atbrīvojams no nezālēm un auglenīcām, nokaltušām lapām, utīm un sēnītēm. Viņš nevis rok dobes, bet skraida pakal skuķiem, izdabā savai godkārei, bauda dzīves labumus, ko pats nav radījis, un visumā izturas kā postītājs. Vajadzīgs zināms briedums, es pat teiktu – vīra gadi, lai cilvēks varētu kļūt par amatieri dārzkopi. Turklāt ir vajadzīgs pašam savs dārziņš. Parasti to liek ierīkot profesionālam dārzniekam, bet pats domā ierasties tur pēc darba, lai paklausītos putniņu dziesmās un nolūkotos puķītēs.

Taču kādā jaukā dienā iegribas pašam ar savu roku iestādīt kādu puķīti: man tā gadījās ar saulrieteni. Un tad pa kādu skrambu vai kā citādi asinīs iekļūst mazliet zemes un reizē ar to kāda infekcija vai inde, – vārdu sakot, cilvēks kļūst par neglābjamu dārzkopi. Padod velnam pirkstu, viņš paņem visu roku. Dažreiz cilvēks top par dārzkopi, saslimdams ar kādu no kaimiņiem ievazātu sērgu; piemēram, viņš redz kaimiņa dārzā ziedam sveķeni un domā: “Sasodīts, kāpēc tā nevarētu ziedēt manā dārzā? Lai velns par stenderi paliek, ja pie manis tā neziedēs vēl labāk!” Un kopš šā mirkļa dārzkopsis aizvien vairāk

kļūst par vergu savai pamodinātajai kaislībai, kuru uztur možu turpmākie panākumi un dzen uz priekšu turpmākās neveiksmes. Viņā dzimst kolekcionāra azarts, kas spiež viņu audzēt visu pēc alfabēta – no *Acaena* līdz *Zauschneri*; vēlāk viņā attīstās speciālista fanātisms, kas pārvērš līdz šim pilnīgi prātīgo cilvēku par rožu, dāliju vai kādas citas mānijas apsēstu radījumu. Citi savukārt krīt par upuri dekoratīvās mākslas kaislībai un nepārtraukti pārkārto, pārveido un pārplāno savu dārzu, saskaņo toņus, pārgrupē krūmus un, tā sauktā radošā nemiera dzīti, neļauj nekam augt un palikt savā vietā. Lai neviens nedomā, ka dārzkopība ir bukoliska un apceres izraisīta nodarbība. Tā ir neremdināma kaislība – kā viss, pie kā ķeras solīds cilvēks.

Es jums arī pastāstīšu, kā var pazīt īstu dārzkopi.

– Jums katrā ziņā vajag mani apmeklēt, – viņš teiks, – es jums parādīšu savu dārziņu.

Jūs arī ierodaties, lai sagādātu viņam prieku, un pamanāt viņa dibengalu slejamies augšup kaut kur starp ziemcietēm.

– Tūliņ nākšu, – viņš atskatīdamies uzsauc, – tikai pabeigšu stādīt.

– Neliecieties traucēties, – jūs laipni atsaucaties. Pēc kāda laika viņš, acīm redzot, beidzis stādīšanu; vismaz viņš izslejas, no triepj jums roku ar māliem un, viesmīlībā starodams, saka:

– Nāciet paskatīties, dārziņš gan nav liels, bet – vienu mirklīti! – viņš noliecas pie dobītes, lai izplūktu dažus zāļu stiebriņus. – Nāciet! Es jums parādīšu *Dianthus Musalae*, tad tikai jūs redzēsiet! Ak kungs, esmu piemirsis te uzirdināt, – viņš iesaucas un sāk rušināties pa zemi. Pēc stundas ceturkšņa viņš izslejas no jauna un atsāk: – Ahā, es jums gribēju parādīt savas pulkstenītes *Campanula Wilsonae*. Tās ir visskaistākās pulkstenītes, kādas vien... Pag, man jāpiesien šis *Delphinium*.

To piesējis, viņš atceras:

– Ak tā, jūs gribējāt apskatīt to *Erodium*. Vienu mirklīti, – viņš murmina, – man jāpārstāda tā *Aster*, te tai par maz vietas.

Tad jūs ejat projām uz pirkstgaliem un viņa dibengals paliek izslējies starp ziemcietēm.